

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Соболя Євгена Юрійовича – на дисертаційне дослідження
Литвиненко Євгенії Віталіївни «Адміністративно-правове
регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні», подане на
захист до разової спеціалізованої вченої ради у Сумському
державному університеті на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Дисертаційна робота складається із анотації, списку опублікованих праць здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 395 найменувань, а також додатків. Дисертація викладена на 275 сторінках.

Актуальність теми. Тематика ефективного регулювання в сфері надання освітніх послуг є сучасною і невід’ємною у світі. Освіта визнається суспільством як один із ключових чинників соціального, економічного та культурного розвитку. Зміни в технологіях, глобалізація, демографічні та соціокультурні зрушення створюють нові виклики і можливості для системи освіти.

Особливої уваги дана тематика набуває в умовах воєнного стану, коли суспільство зазнає величезних турбулентностей, а загрози безпеці та стабільності стають невідворотними, адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг набуває особливого значення та супроводжується великими викликами. Це є не лише необхідністю, але й стратегічним кроком для збереження та підтримки освітнього процесу, який є важливим фундаментом для майбутнього країни. Адміністративно-правове регулювання визначає правила та процедури, необхідні для забезпечення безпеки та ефективності навчання в умовах воєнного стану. Це охоплює всі

аспекти, від організації та безпеки закладів освіти до забезпечення доступу до освіти для всіх груп населення, включаючи біженців. Головним залишається збереження стабільності та продовження функціонування освітніх інститутів. Забезпечення їхньої правової стійкості та управління ними відповідно до нових умов стає критичним для забезпечення здобувачів якісною освітою. В умовах воєнного стану виникає потреба у стратегії взаємодії між освітніми установами та владою. А саме у забезпеченні безпеки персоналу та учнів.

Основні аспекти актуальності обраної теми полягають у наступному: глобалізації і міжнародній конкуренції, яка підтверджується у зростаючій мобільності студентів і фахівців, а також зростаючій міжнародній конкуренції у сфері освіти вимагають від освітніх установ ефективного управління, щоб зберегти і покращити свою конкурентоспроможність; інформаційних технологіях та цифрових інструментів змінюють спосіб, яким здійснюється навчання та управління навчальними процесами. Ефективне впровадження цих змін вимагає відповідного управління; реагування на індивідуальні потреби студентів, зокрема управління в освітній сфері передбачає можливість пристосовувати навчальні програми та послуги до дітей з особливими освітніми потребами; недостатнє бюджетне забезпечення, я яким стикаються заклади освіти; підвищення уваги до оцінки результативності у системі освіти. Управління освітніми послугами передбачає визначення та вимірювання результатів навчання та досліджень для покращення якості освіти.

З урахуванням зазначеного вище, гостро постає питання розроблення та удосконалення адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні. Саме тому, дисертація Євгенії Віталіївни Литвиненко «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні» є актуальним науковим дослідженням.

Здійснене наукове дослідження має беззаперечний зв'язок з відповідними науковими програмами, планами, темами, адже дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, схвалених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року

№ 722/2019; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року та науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Демократія, як спосіб забезпечення державою прав людини та децентралізації: правові механізми» (№ 0122U200509).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторкою опрацьовано значний масив наукової літератури та нормативного матеріалу за темою дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень обізнаності дисертантки у питаннях, які нею досліджуються, та відповідний рівень достовірності зроблених у роботі висновків.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження забезпечено використанням загальнонаукових та спеціальних методів, які дали змогу найбільш оптимально врахувати специфіку об'єкта і предмета дослідження.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні було застосовано комплекс методів. Зокрема, історико-правовий метод дозволив проаналізувати еволюцію становлення та розвитку освітньої діяльності в Україні в хронологічній послідовності й виокремити відповідні етапи (підрозділ 1.1). При дослідженні й аналізуванні понятійно-категоріального апарату, зокрема, дефініцій «освіта», «послуга», «надання освітніх послуг», «механізм», «адміністративно-правовий механізм регулювання надання освітніх послуг», «адміністративно-правове регулювання», «метод», «метод правового регулювання», «метод регулювання в сфері надання освітніх послуг» (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3) використовувався аналітичний метод наукового пізнання. Системно-структурний метод використовувався при характеристиці складових елементів структури механізму адміністративно-

правового регулювання у сфері надання освітніх послуг; наданні класифікації методів регулювання в сфері надання освітніх послуг (підрозділ 2.1, 2.3). Феноменологічний метод наукового пізнання був використаний при аналізуванні правових засад регулювання у сфері надання освітніх послуг, закріплених у вітчизняних нормативних джерелах (підрозділ 1.3). Порівняльно-правовий метод надав можливість проаналізувати зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в контексті компаративного аналізу із вітчизняним (підрозділ 3.1). Описовий метод дозволив комплексно проаналізувати напрями діяльності суб'єктів регулювання в сфері надання освітніх послуг (підрозділ 2.2). У роботі було використано низку інших загальних та спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило ґрунтовно й комплексно підійти до виконання поставлених завдань дисертаційного дослідження.

Висновки і рекомендації дисертантки ґрунтуються на ретельному аналізі вітчизняних та зарубіжних джерел у галузі адміністративного права, конституційного права, державного управління. Інформаційною й емпіричною основою дослідження є узагальнення зарубіжного досвіду регулювання, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи в сфері освіти.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендації, сформульованих у дисертації. Дисертація Євгенії Литвиненко є комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні. На основі здійсненого дослідження сформульовано ряд наукових категорій та практичних рекомендацій, зроблено конкретні висновки та пропозиції, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни. У ньому дисертантка чітко, логічно та науково обґрунтовано викладає переважну більшість теоретичних та практичних положень, що стосуються проблеми адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг.

Основним здобутком автора, безумовно, є те, що дисертаційне дослідження є важливим в українській юридичній науці адміністративного права комплексним правовим дослідженням адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні. Особливої уваги потребують окремі аспекти дисертаційного дослідження, які відображають його наукову новизну.

У дисертаційному дослідженні відображається авторська позиція відносно поняття адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг. Зокрема, дисертантка зауважує, що під адміністративно-правовим регулюванням в сфері надання освітніх послуг можна розуміти «спеціальні адміністративно-правові засоби, за допомогою яких у певній установленій послідовності здійснюється регулювання поведінки учасників освітньої сфери для досягнення поставленої мети» (стор.78). Вважаю, що авторське визначення є безумовно основним здобутком автора.

Заслуговує на увагу обґрунтування місце адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні. Зазначається, що адміністративно-правове регулювання має свій прояв через видання підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України визначаючи державні стандарти початкової загальної освіти, повної загальної середньої освіти та вищої освіти, а також установлюючи вимоги до порядку видання ліцензій, проведення акредитацій і процедур реорганізації та ліквідації закладів освіти (стор.89).

Значний науковий інтерес становить аналіз структури механізму адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні. Насамперед, зосереджується увага на аналізі у підходах до розуміння понятійного апарату «структура механізму адміністративно-правового регулювання» та виокремлення їх структурних елементів. Дисертантом було запропоновано виділити наступні: норми права, акти реалізації норм права, адміністративно-правові відносини, правова свідомість та законність (стор. 120-121).

У процесі характеристики суб'єктів регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні особливу увагу було зосереджено на органах управління освітою в Україні. Зокрема, дисертантом зазначено повноваження Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти та науки України та інших органів публічної адміністрації, які мають безпосередній вплив та беруть участь в управлінні освітою (стор. 131-134).

Досліджуючи систему суб'єктів регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні проаналізовано систему закладів освіти суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг (стор. 143).

Крім того, європейський досвід та досвід Сполучених Штатів Америки стосовно адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг, дозволив дисертанту прийти до висновку, що метою усіх провідних країн світу є перехід до децентралізованого управління освітою (стор.229).

Авторкою у роботі запропоновано застосовувати змішану форму управління освітою в Україні, як більш ефективну та доцільну, але також був відмічений позитивний досвід Фінляндії, з централізованою системою управління, щодо рівності у можливості отриманні освіти та гарне фінансування (стор. 174).

Зроблений акцент на необхідності підвищення фінансового забезпечення освітньої сфери. Наприклад, США є світовим лідером за рівнем витрат на освіту (стор.190). Американські школи мають гарне матеріальне технічне забезпечення, індивідуалізоване навчання та сприяють розвитку соціальних навичок у дитини. Значну фінансову підтримку має науково-дослідна робота університетів. Варто сказати за інклюзивну освіту у США, вона безкоштовна та запроваджені спеціальні стратегії, щоб такі особи не були обмеженими, а саме розроблені спеціальні індивідуальні плани навчання, класи підтримки, які поєднують основну та спеціальну освіту (стор.191).

У дисертаційній роботі авторкою досліджується система управління освітою в Великій Британії (стор.177). Було зазначено про тривалий процес

становлення та розвитку освітньої діяльності, на сьогодні діє децентралізована система освіти, функціями забезпечення освітнього процесу займаються місцеві органи самоуправління. Актуальним для України є те, що органи державної влади у сфері освіти визначають пріоритет у наданні якісної освіти для можливості конкурування (стор.179).

Заслуговує на увагу запропоноване у дисертаційній роботі запровадження в Україні вебнаціонального реєстру EHS. На основі аналізування досвіду Естонії, можна зазначити, що для України створення єдиного реєстру може полегшити доступ до важливої освітньої інформації для всіх зацікавлених сторін, включаючи учнів, вчителів, батьків і органів управління, полегшить адміністрування освітніх процесів та прийняття управлінських рішень, а також дозволить здійснювати системний моніторинг та аналіз якості освіти на різних рівнях (стор.171).

Зазначені висновки дисертанта мають певний науковий інтерес, оскільки вони стосуються питань управління освітньою діяльністю, а також вивчення зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг. Ці висновки можуть бути цінними для науковців, що працюють над вивченням та покращенням системи управління освіти в Україні. Ці висновки можуть бути корисними для органів управління освіти на державному і місцевому рівні, які безпосередньо займаються розробленням та прийняттям нормативно-правових актів для регулювання освітньою діяльністю.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження та викладена двома мовами (українською та англійською).

Наукове та практичне значення роботи. Аналіз змісту роботи свідчить про високий науковий та практичний рівень проведеного дослідження щодо адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні. Робота є самостійною, добре обґрунтованою, комплексною та має чітку структуру.

Авторка дійшла до важливих науково-теоретичних та прикладних висновків, що мають значущість як для науки адміністративного права, так і для практики. Результати дослідження дозволяють обґрунтувати нові положення та визначити їхню важливість у відповідній галузі.

Загалом, робота підтверджує високий рівень дослідження адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг і може бути важливим внеском у розвиток цієї наукової галузі та практики освітньої діяльності. Зокрема, положення, висновки та пропозиції, наведені у аналізованому дисертаційному дослідженні, ґрунтовно аналізують теоретико-правові засади дослідження адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні, дозволяють зрозуміти структур механізму регулювання у сфері надання освітніх послуг, систему суб'єктів у сфері надання освітніх послуг, а також метод правового регулювання у сфері освіти. Особливе значення відіграє авторський аналіз сучасних проблемних аспектів адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні та на їх основі пропозиція напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні. Цікавою видається й позиція авторки щодо можливості впровадження окремих позитивних практик зарубіжних держав у вітчизняне законодавство стосовно удосконалення адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні.

Дисертація має важливе наукове і практичне значення. Результати та рекомендації, які вона містить були застосовані у навчальній, науковій, та практичній сфері, про що свідчать акти впровадження (Додатки Б, В, Г).

Академічна доброчесність. Під час вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових праць Євгенії Литвиненко фактів порушення академічної доброчесності мною не було виявлено. У зв'язку з цим вважаю, що дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні» є самостійно виконаною науковою працею.

Апробація дисертації. Теоретичні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднені на таких науково-практичних конференціях: Еволюція становлення та розвитку освітньої діяльності в Україні (м. Суми, 21–22 травня 2020 року), Державне регулювання у сфері надання освітніх послуг (м. Суми, 19-20 травня 2022 року), Законодавче регулювання діяльності щодо надання освітніх послуг (Сінгапур, SGP, 24 лютого 2023), Особливості забезпечення якості освіти в умовах цифрових трансформацій (м. Одеса, 12-14 квітня 2023 року).

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт і наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40.

Оцінка мови і стилю дисертацію. Дисертація написана українською мовою в науковому стилі.

Водночас, дисертаційне дослідження Євгенії Литвиненко містить дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів, отриманих авторкою:

1. У дисертації авторкою наголошується на важливості забезпечення доступності освіти, зокрема про дистанційну освіту (стор. 195). На сьогодні це питання є дуже актуальним у зв'язку з введенням воєнного стану на території України. Було б доцільно більш детально розглянути питання регулювання дистанційного навчання в зарубіжних країнах.

2. Євгенією Віталіївною наводиться та підтримується пропозиція науковця Р. Шаповала, стосовно запровадження обов'язкового курсу «Освітне право» для підготовки майбутніх педагогів (стор. 88). Водночас заява про те, що успішне втілення завдань у сфері освіти вимагає переосмислення природи освітніх послуг та впровадження нових підходів, залишається загальною. Було б доцільно отримати більше конкретні аргументи і приклади до підтримки даного твердження.

3. У дисертації Євгенії Віталіївни розглядається актуальне на сьогодні питання щодо підвищення результативності національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання у процесі формування незалежної України (стор. 218). Було б доречно визначити, який орган державної влади повинен займатися розробленням науково-методичних рекомендацій національно-культурної ідентичності та оновленням загальнонаціональної системи військово-патріотичного виховання.

4. Дисертантка особливу увагу звертає на забезпечення доступності до освіти і одним із головних перешкод зазначає високу вартість освітніх послуг (стор. 195). Доречним було б більш конкретизувати чи надати додаткові статистичні дані для підтвердження цього твердження.

5. У дисертації авторкою наголошується на важливості вдосконалення нормативно-правового регулювання освіти дорослих і зазначається, що в розвинених країнах світу є дієве законодавство, яке на практиці ефективно виконує свою регулятивну функцію (стор. 215). Вважаю доречним більш чітко конкретизувати даний зарубіжний досвід з акцентуванням уваги на національні особливості нормативно-правового регулювання освіти дорослих.

Утім, зазначене вище стосується окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливає на загалом позитивну її оцінку.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Литвиненко Євгенія Віталіївна, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук

професор

ректор Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

Євген СОБОЛЬ